

herbergen ieder hun eigen soorten. Tot een dezer groepen behooren de door den schrijver van bovenstaand artikel waargenomen bruinvisschen. Het is de *Irawaddi-dolfijn* (*Orcella fluminalis*), wiens voorkomen in den bovenloop der Mahakam-rivier bekend en die een uitgesproken zoetwaterbewoner is. Hij is verwant aan de *Lomba-lomba* (*Orcella brevirostris*), die in de zeeën om Borneo voorkomt. De *Orcella*'s hebben een dikken ronden kop, zonder snavelachtigen bek.

Voor haaien en roggen, die tezamen de groep der Kraakbeenachtige Visschen vormen, geldt hetzelfde. Ook hier zijn enkele soorten tot zoetwaterbewoners geworden, met name in de tropen. Een haai komt bijv. in de Ganges voor (*Carcharias gangeticus*), een andere in het Nicaragua-meer (*C. nicaraguensis*) en eenige zoetwaterroggen in tropisch Zuid-Amerika. Voor zoover ik kon nagaan, is uit Indië zulk een typische zoetwatersoort nog niet bekend. Wel, dat zeebewonende soorten vrij ver de rivieren kunnen opzwemmen, gelijk vooral voor de zaagvisschen, die ook tot de Kraakbeenige Visschen behooren, is waargenomen. Met een dergelijk geval hebben wij blijkbaar in bovenstaand artikel te doen.

Een kennis vertelde mij, dat hij op de Rokan-rivier (Sumatra), nog een eindweegs boven de vereeniging van Rokan kanan en Rokan kiri, een bruinvisch zag en bijwoonde, dat daar door de bevolking haaien zoowel als roggen gevangen werden.

H. C. D.

OVER HET ETEN VAN SCHILDPADVLEESCH.

In het Februari-nummer van „De Tropische Natuur” wordt in het artikel van Dr. H. C. DELSMAN „Op de Java-zee” met een enkel woord melding gemaakt van de eetbare schildpad *Chelonia mydas* ¹⁾. Maar er wordt niet in vermeld, waarom de andere schildpadsoorten oneetbaar zouden zijn.

In de zee, die Nieuw-Guinea bespoelt, komen schildpadden nog al eens voor en we hebben er dan ook dikwijls over hooren praten door de bevolking. Deze onderscheidt vijf soorten van zee-schildpadden, n.l.: de *Komep*, de *Wau kakoe*, de *Wau mis*, de *Mabrab* en de *Kenwa* ²⁾. Deze zouden alle eetbaar zijn op de derde soort na. Maar de *Komep* (reuzen-schildpad) wordt door velen niet gegeten, omdat het vleesch tranig is.— De tweede soort is, wat het vleesch betreft, de meest gewilde. De derde soort is de schildpad, die het waardevolle schildpad levert; ook de vierde levert dit product. De vijfde is de langhalzige.

Het vleesch van de *Wau mis* is, althans in sommige tijden, vergiftig. We hebben al verscheidene gevallen meegemaakt van dood als gevolg van vergiftiging door het eten van schildpadvleesch. Velen nemen het zekere voor het onzekere en eten het nooit. Anderen beweren middelen te kennen om het vleesch te beproeven. Ik was er bij, toen een visscher van Anoes (een eiland in het oostelijk gedeelte van Nieuw-Guinea) een schildpad thuis bracht met de zoo gewilde gebloemde schaal. Wij (een 20-tal Papoea's, mannen en vrouwen, en ik met mijne roeiers) zaten door tegenwinden opgesloten op een klein eiland en de vangst van die schildpad was dus een heel evenement. Zij werd

¹⁾ Bij vergissing, zeker doordat de Hollandsche naam „groene” schildpad (green turtle) mij door het hoofd speelde, schreef ik *Chelonia „viridis”* (H. C. D.).

²⁾ Zie het onderschrift.

met het noodige ceremonieel geslacht van wege de vrees voor den schildpadgeest. De visscher voorzag zijne armen van bladeren, die den geest zouden beletten hem te naderen, terwijl voor de opening, die als deur in de hut diende, een streng oude kralen werd opgehangen, om den geest het binnenkomen te beletten.

Maar waarover ik mij het meest verwonderde was, dat men het vleesch ging roosteren. „Eten jelui dát?“, vroeg ik. „Neen“, was het antwoord, „wij niet, dat is voor de vrouwen“. „Bij ons in de Doré-Baai eten wij het niet, daar zijn we er bang voor, omdat het vergiftig is.“

„Wij probeeren het eerst, leggen het vet voor de mieren, en eten deze er van, dan kunnen de menschen het vleesch ook gerust gebruiken, maar laten de mieren het liggen, gooi het dan maar weg.“

Toen het vleesch geroosterd was, werd het aan de vrouwen gebracht en ik zag, dat deze het vleesch aten en er geen nadeelige gevolgen van ondervonden.—

Eenige weken later was ik weer getuige van het slachten van een dergelijke schildpad. Nu aten de mannen het wél. Op mijne opmerking: „Hè, ik dacht, dat het voor de mannen verboden was om er van te eten!“ antwoordden zij: „Ja, als de vrouwen er bij zijn, dan doen wij zóó, maar zijn zij er niet bij, dan eten wij het zelf op.“

Ook nu weer dezelfde proef met de mieren.

Toen ik ook bij andere stammen ging informeerden, hoorde ik bij de Biakkers, dat deze het vet van de schildpad op een *nasnasem*-blad leggen. (De *nasnasem*: *Wedelia biflora* DC., wordt overal langs het strand gevonden; het is een Composiet met gele bloemhoofdjes.) Wordt het blad bij het verschrompelen zwart, dan deugt het vleesch niet, blijft het blad groen, ga dan gerust je gang.

Een andere methode is het bloed van de schildpad aan kleine vischjes te geven. Gaan deze door het eten van het bloed dood, dan is het vleesch voor de menschen niet te gebruiken.

De Noemfooren op het eiland Noemfor zien het aan het vleesch zelf. Is het niet goed, dan zou het, na een poosje aan de lucht blootgesteld te zijn geweest, glibberig worden.

Gaarne zou ik vernemen, of een der lezers mij verder over deze kwestie zou kunnen inlichten. Is dit vergiftig-zijn tijdelijk, althans in sommige perioden, of is het een gevolg van het voedsel, dat de schildpad gehad heeft?

Ik deelde het bovenstaande mee, o.a. omdat Dr. DELSMAN in zijn artikel slechts spreekt van één eetbare soort en ook, omdat de Papoea's zeggen, dat de andere schildpadden eveneens zeewier eten, terwijl Dr. DELSMAN en ook de Encyclopaedie voor Ned. Indië meenen, dat de gebloemde schildpad een vleescheter is. Alle soorten zouden volgens hen zoowel visch en schelpdieren als zee gras en wier eten.—

Mansinam (Z. O. van Manokwari).

F. J. F. VAN HASSELT.

Maart 1922-

Welke de vijf schildpadsoorten zijn, door den heer VAN HASSELT bedoeld, laat zich niet met zekerheid aangeven, doch wel vermoeden. Waarschijnlijk zal de „*komep*“ (reuzenschildpad) de groote, maar zeldzame leder-schildpad (*Dermochelys coriacea*) zijn, die een lengte van $2\frac{1}{2}$ M. bereikt. De „*wau kakoe*“ is blijkbaar de bekende eetbare groene schildpad (*Chelonia mydas*), de „*wau mis*“ de echte karet-schildpad (*Chelonia imbricata*) en de „*marab*“ de onechte karet-schildpad (*Caretta caretta*), terwijl vermoedelijk met

„kenwa”, door den heer VAN HASSELT als de langhalzige schildpad aangeduid, *Pelochelys cantori* bedoeld wordt, waarbij werkelijk de hals ten opzichte van den kop sterk ontwikkeld is. De laatste behoort tot de *Trionychidae*, langhalzige rivier-schildpadden met, gelijk de naam aanduidt, drie klauwtjes aan de pooten (bij *Chelonia imbricata* 2, *Caretta caretta* jong 2, oud 1, *Chelonia mydas* nog slechts 1, terwijl *Dermochelys coriacea* in het geheel geen klauwtjes meer aan de tot vinnen vervormde pooten heeft). Onder deze rivierschildpadden begeeft zich nu echter *Pelochelys* gaarne in zee en wordt daar vaak gevangen.

Nieuw-Guinea is een schildpaddenland bij uitnemendheid. In Mej. Dr. DE ROOY's „Reptiles of the Indo-Australian Archipelago” worden voor Nieuw-Guinea 17 soorten van land-, zoetwater- en zee-schildpadden vermeld (voor Java 11 à 12). Het zou daarom interessant zijn, als de heer VAN HASSELT bij gelegenheid zelf eens den maaginhoud van geslachte schildpadden onderzoeken wilde, om de mededeelingen zijner zegslieden omtrent het voedsel te controleeren. Het is zeer goed mogelijk, dat het diëet der schildpadden dan niet zoo eenzijdig zal blijken te zijn, als men aanneemt.

H. C. D.

AFDEELINGVERSLAGEN.

Afdeeling Bandoeng. Op 2 Aug. j.l., 's morgens om 5 uur, vertrokken 40 deelnemers in auto's over Batoe-Djadjar naar Tjibogo, vanwaar af de tocht te voet werd voortgezet door het golvende kale terrein aan de binnenzijde van het randgebergte tot aan de kloof, de Tjoekang Rahong.

Het gezelschap daalde af in de kloof, die de rivier in den loop der eeuwen heeft uitgesneden en die ons nu in staat stelt de geologie van het gebergte te bestudeeren. Bij het omhoogklimmen uit de kloof konden de meeste deelnemers niet besluiten tot het afdalen naar de Tjoeroeg Halimoen, de grootste waterval op Java, waarmede de Tjitaroem zich van het gebergte neerstort. Men vergenoegde zich er mede dit prachtige natuurtooneel van uit de hoogte te bewonderen.

De excursie werd voortgezet naar de Goeha, een grot in een steil kalksteengebergte, waarin de zwaluwen huizen, die eetbare vogelnestjes maken.

Nadat op den terugweg als laatste hindernis de Tjihea springend van steen op steen was overgetrokken en in desa Tjipetir de auto's weer aangetroffen waren, die naar hier waren omgereden, bereikten de deelnemers eerst 's avonds om half tien Bandoeng.

Hoewel door het groote traject, dat moest worden afgelegd, tijd voor intensief botaniseeren ontbrak, werd toch wederom het gemis gevoeld van een ervaren leider op botanisch gebied.

Als Secretaris van de afdeeling fungeert thans de Heer L. PRINSEN GEERLINGS, Soendastraat 1, Bandoeng.

CORRESPONDENTIE.

M. P. L. I. H., te Tasikmalaja.

De vier eieren, die U door een drijver gebracht werden, toen U op snippenjacht waart in de buurt van Tjiawi, zijn geen peloeng-eieren (*peloeng* = indische purperkoet = *Porphyrio calvus* VIEILL.), maar eieren van *Rostratula capensis* L., de konings-, parel- of goudsnip (*blekèk kembang*). De groep der pluvieren (*Charadriiformes*), waartoe deze bastaardsnip behoort, is bekend om de enorme afmetingen (n.l. in verhouding tot de lichaamsgrootte van den vogel), die de eieren van vele harer leden kunnen bereiken.

V. D. M. M.

Dr. H., te Pasoeroean.